

mgr lic. Katarzyna Anna Mich
specjalność: misjologia

**Streszczenie pracy doktorskiej pod kierunkiem
ks. prof. dra hab. Jarosława Różańskiego
pt. Problem rodzimości Kościoła w Nubii w świetle
badań archeologicznych**

Przedmiotem rozprawy jest problem relacji pomiędzy chrześcijaństwem a lokalną kulturą Nubii w oparciu o analizę lokalnej kultury królestw nubijskich Makurii i Nobadii. Jest to obszar pomiędzy I a V Kataraktą na Nilu. Z uwagi na niewielki stopień rozpoznania archeologicznego królestwa Alwy nie zostało ono ujęte w tym opracowaniu. Istotne było zdefiniowanie sytuacji społeczno-kulturowej Nubii w okresie przed oficjalnym przyjęciem chrześcijaństwa przez królestwa nubijskie, które przejęły spuściznę dawnego Imperium Meroickiego.

Zasadniczo praca doktorska dotyczy okresu chrześcijańskich królestw w Nubii od VI do początku XVI wieku. Jednak dla zrozumienia mechanizmów procesu inkulturacji, praca w szerokim zakresie dotyka okresu transformacji społeczno-kulturowych w Nubii po upadku Meroe do oficjalnej chrystianizacji, oraz czasów współczesnych. Na przykładzie chrześcijaństwa w Nubii chciałabym odpowiedzieć na pytania, czy chrześcijaństwo weszło w daną kulturę, czy też stanowiło dla niej element obcy, może wnieść wiele do zrozumienia upadku bądź trwania danego ośrodka chrześcijaństwa. Czy na upadek bądź przetrwanie chrześcijaństwa ma największy wpływ zakorzenienie w miejscowej kulturze?

Praca składa się z ośmiu rozdziałów podzielonych na dwie części oraz aneksu zawierającego wybrane teksty źródłowe wspomniane w rozprawie oraz katalog świętych. Na pierwszą część składają się dwa rozdziały będące próbą zdefiniowania lokalnej kultury Nubii. Natomiast druga część składająca się z sześciu rozdziałów przedstawia analizę kryteriów inkulturacyjnych w świetle badań archeologicznych w Nubii.

W pierwszym rozdziale wprowadzającym przedstawiono sytuację społeczno-kulturową Nubii od upadku imperium Meroe po oficjalną chrystianizację królestw nubijskich, która miała miejsce w 2 połowie VI wieku. Analizom zostały poddane zmiany w obrzędku pogrzebowym,

budowie monumentalnej architektury administracyjnej i sakralnej, w architekturze domowej, w sposobie produkowania i dekorowania naczyń ceramicznych, oraz językowe. Rozdział drugi natomiast stanowi prezentację zmian i ich mechanizmów w lokalnej kulturze Nubii, które nastąpiły po oficjalnej chrystianizacji. Kolejne rozdziały III-IV koncentrują się na wspólnocie lokalnego Kościoła jako ludu Bożego w okresie funkcjonowania królestw chrześcijańskich oraz struktur administracyjnych i lokalnej hierarchii. Rozdziały V-VII stanowią wyraźną całość i ukazują realizację podstawowych zadań Kościoła w danej społeczności. Rozdział V prezentuje wypełnianie nauczycielskiego zadania Kościoła, które związane jest z głoszeniem Ewangelii. Rozdziały VI i VII przedstawiają kwestię realizowania uświęcającego zadania, związanego z celebracją sakramentów świętych, obrzędów pogrzebowych oraz praktyki modlitwy. Niestety w pracy ze względu na brak odpowiednich źródeł nie ujęto realizacji prorockiego zadania Kościoła, które wypełnia się w działalności Kościoła na rzecz sprawiedliwości, pojednania, pokoju i miłości oraz kształtowania przez niego relacji międzyludzkich na poziomie społecznym, ekonomicznym i politycznym. Ostatni rozdział prezentuje wkład Kościoła w życie społeczne i rozwój kultury materialnej mieszkańców Doliny Nilu środkowego w świetle wyników badań archeologicznych.

Przyjęte w pracy metody umożliwiły, mimo fragmentaryczności danych, nakreślenie zarysu sytuacji Kościoła w Nubii w okresie istnienia królestw chrześcijańskich od około 540 do 1500 roku na podstawie przede wszystkim źródeł archeologicznych i epigraficznych pochodzących z badań wykopaliskowych przeprowadzonych na terenie Nubii. Ich analiza pozwoliła na stworzenie obrazu relacji pomiędzy chrześcijaństwem i lokalną kulturą oraz dostarczyła wskazówek do wyprowadzenia wiarygodnych, krytycznych i zobiektywowanych wniosków odnośnie przyczyn zaniku chrześcijaństwa w Dolinie Nilu Środkowego. Opisane wyznaczniki inkulturacyjne chrześcijaństwa w Nubii są propozycją świadomego i krytycznego podejścia do zagadnień realizacji podstawowych misji Kościoła w danej kulturze lokalnej – misji ewangelizacyjnej i świadectwa w aktualnym doświadczeniu wiary w Jezusa Chrystusa.

Wydaje się, że wiara w Jezusa Chrystusa nie była na terenach Nubii elementem zupełnie obcym pod względem kulturowym, a liturgia zbiorem niezrozumiałych rytuałów i słów. Kultura lokalna przed oficjalną chrystianizacją wykazywała otwartość na wiarę w Trójjedynego Boga. Jej przyjęcie pozwoliło Nubii korzystać z jakże bogatego skarbcza chrześcijańskiej *oikumene*.

mgr lic. Katarzyna Anna Mich

Speciality: Missiology

Summary of the doctoral thesis written under the guidance of

Prof. Fr Jarosław Róžański PhD.

**Subject: The problem of the indigenusness
of the Church in Nubia in context of archaeological research**

The subject of this thesis is the issue of relations between Christianity and local culture of Nubia based on analysis of local culture of Nubian kingdoms Makuria and Nobatia. This is an area between 1st and 5th Cataract of the Nile. Because of low archaeological recognition, Kingdom of Alwa was not taken under consideration in this text. Defining socio-cultural situation of Nubia in the period before official adoption of Christianity by Nubian Kingdoms, which inherit legacy of old Meroë Empire, was essential.

In principle the doctoral thesis refers to the period of Christian kingdoms in Nubia from 6th to the beginning of 16th century. However, for understanding the mechanism of the process of inculturation, in thesis is described in wider spectrum the period of socio-cultural transformation in Nubia after fall of Meroë till official Christianisation and till modern times.

On the example of Christianity in Nubia, I wanted to answer the question if Christianity enter the culture, or was an foreign element, what can improve understanding fall or further existence of certain Christian centre. Is fall or further existence of Christianity mostly influenced by rooting in local culture?

The thesis contains eight chapters divided into two parts and annex, which contain selected source texts mentioned in text and catalogue of saints. First part consists of two chapters, which are an attempt of defining local culture of Nubia. Second part, consisted of six chapters, presents the analysis of inculturation criteria in context of archaeological research in Nubia. In first chapter is presented socio-cultural situation of Nubia after fall of Meroë Empire till official Christianisation Nubian kingdoms, which took place in second half of 6th century. Under analysis were taken changes in funeral rites, monumental administrative and sacral architecture, residential architecture, methods of production and decoration of ceramic dishes and language changes. Second chapter presents changes and their mechanisms in local culture of Nubia,

which took place after official Christianisation. Following chapters (3rd to 4th) are about local Church community, as People of God in the period of Christian Kingdoms and administrative structures and local hierarchy. Chapters 5th to 7th form clear whole and feature the realisation of basic issues of the Church in a community. Fifth chapter presents completing the teaching task of the Church, which is connected with preaching the Gospel. Chapters 6th and 7th presents the issue of realisation of sanctifying task, bounded up with celebration of Holy Sacraments, funeral rites and prayers. Because of lack of sufficient sources realisation of prophetic task, which is implemented by activities for justice, peace-making, spreading love and forming interpersonal relationships in social, economic and political level, of the Church was not included. Last chapter presents contribution of the Church in social life and material culture of residents of the Middle Nile Valley in context of archaeological research.

Methods used in this thesis, despite fragmentary data, allowed to outline situation of Church in Nubia in the period of existence of Christian kingdoms from 540 to 1500 year, basing on archaeological and epigraphic sources from excavations in Nubia. Analysis of those sources allowed to create a picture of relations between Christianity and local culture and provided leads to make reliable, critic and objective conclusions about disappearance of Christianity in the Middle Nile Valley. Described marks of inculturation of Christianity in Nubia are proposition of sensible, critic attitude to issues of realisation of basic missions of the Church in local culture, mission of evangelization and testimony in present experience of faith in Jesus Christ.

It seems, that faith in Jesus Christ was not an foreign element in culture in Nubia and liturgy was not a set of incomprehensible rituals and words. Local culture before official Christianisation showed openness to faith in Triune God. Acceptance of faith allowed Nubia to profit from wealthy treasury of Christian *oikumene*.